

LUND UNIVERSITY

Den nya tidens hybrid. Människan och informationen.

Larsson, Stefan

Published in:

FRAMTIDSBOKEN: Volym 1.0 "The Darling Conceptions of Your Time"

2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Larsson, S. (2008). Den nya tidens hybrid. Människan och informationen. I H. Hydén (Red.), *FRAMTIDSBOKEN: Volym 1.0 "The Darling Conceptions of Your Time"* (Vol. 1.0, s. 109-116). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Stefan Larsson

Den nya tidens hybrid

Människan och informationen

Bilder av hybrider mellan människan och något annat har skapats i alla tider. Dessa bilder är uttryck för sin tid, de berättar något om kulturella värden, föreställningar och tillståndet i den rådande eran. Såsom sjöjungfrun som bild beskriver en av marin handel och krigsaktiv tid, och en tidstypisk rädsla för havsdjupen och dess faror, beskriver roboten och cyborgens mekanikens och teknikens inträde i ett industrialiserat samhälle, och en rädsla för dess uppror och potentiella hot. Bilden av den mekaniska människan ha dock börjat rosta. Här visas den nya tidens hybrid – informationshybriden – och hur den skiljer sig mot tidigare bilder av hybrider. Framförallt i sättet den mindre och mindre framstår som en bild och mer som verklighet. Hybriden föds från fantasin in till vår egen verklighet, vi har tjuvskuttat i evolutionen och skapat oss ett nytt beroende – informationsdrogen.

Djurhybriden

Den mänskliga hybriden har beskrivits förut. Många gånger om. Det är bara det att denna beskrivning nu kan altereras något. Människan har under tidens lopp gärna fogats samman med det som varit den

tongivande kraftkällan, "tekniken" för tiden, eller uttryckt en tidstypisk fara. I antiken med krigshästar och arbetsdjur uppkom myter om både minotaurer och kentaurer, dvs mänskliga hybrider sammanslagna med hästar och tjurar.

Sammantaget kan man säga att hybrider alltid har beskrivits mellan människa och något annat, och detta andra har varit något som ligger nära i den föreställningsvärld som förelegat. I grekisk mytologi fanns sirener, en hybrid bestående av kvinnohuvuden och fågelkropp (som vildvittror fast oftast med fler huvuden), som lockade sjömän i fördärvet. Sjömän har ju även lockats i fördärvet genom tiderna av sjöjungfrur. Djurhybriderna har ofta använts för att förstärka egenskaper hos människan i sammanjämkningen med det andra. Änglarna som befann sig i himlen (till vardags) men steg ner behövde kunna flyga på något sätt och den mest tillgängliga metaforen vid tiden för änglarnas uppkomst var att förse dem med vingar. Vingar a la en stor svan, kunde man säga, gärna med stora vita fjädrar. Djävulen har beskrivits som en djurhybrid, det vill säga som en man med bockhorn och klövar. Detta kan knytas an till farhågor, till någon typ av rädsla. Många monster har beskrivits som en hybrid mellan människa och något djur som normalt sett är farligt eller obehagligt, men i hybrid med människan antar än större proportioner, exempelvis varulven som blandning av varg och människa eller vampyr som blandning av fladdermus och människa.

Teknikhybriden

I det industrialiserade samhället började tekniken avspegla sig i bilden av hybriden. I den berömda 1950-talsnovellen iRobot av Isac Asimov gjorde allt intelligentare robotar uppror mot människan, med tilltagande mänskliga drag. Rädslan manifesterade sig här i hur i icke-mänskliga ting fick en vilja och känslor.

Temern "cyborg" skapades av Manfred E. Clynes och Nathan S. Kline i en artikel till NASA 1960 som hette "Drugs, Space and Cybernetics" i vilken de hänvisade till deras uppfattning av en

förbättrad människa som kunde överleva under utomjordiska förutsättningar. Själva begreppet Cyborg har kommit att ta fasta på bilden av hybriden som en mänsklig förbättring, en uppgraderad, en tåligare och smartare människa. I robotversion kan man exempelvis nämna tanken bakom den (lite töntige) Robocop – polisen som fick sin kropp sönderskjuten men kom tillbaka i robotform och hämnades. Termen 'cyberpunk' brukar nämnas i såna här sammanhang, för att uttrycka idéer om mänsklig natur, teknologi och sammankopplingen av de två. Cyberpunken beskriver ofta en dekadent och mörk tillvaro formad av industri, metall, mekanik i samklang eller jämkning med människan. Gärna i en nära framtid. Gärna efter Den Stora Katastrofen.

Lika självklart som tidigare samhällens hybrider mellan människor och olika djur blev industrisamhällets hybrid en människa/maskin-hybrid. En mekaniskt förstärkt människa. Och dessa framställningar kom tidigt, men har framställts i modern tid i stil med Terminators mekaniska inre och mänskliga yttre, eller varför inte slutuppgörelsen i James Camerons *Aliens* ("tvåan") när huvudpersonen Sigourney Weaver slåss mot moder-alien inuti någon typ av exoskelett, en stor robot som man kryper in i och som utför samma rörelser man själv. Dvs ett mekaniskt yttre och ett mänskligt inre.

Beständighetsrekvisitet

Hybrider är dock i allmänhet mer beständiga än Sigourney Weavers. Hybriden måste vara sammansatt OCH beständig. Det finns någon typ av beroenderelation, något som inte går att sära på utan problem.

Denna beroenderelation har varit mer eller mindre stark i tidernas hybrider, men likväl finns den där. Det räcker inte att sätta sig på cykeln och trampa iväg för att vara en "man-bike" hybrid. Cykeln måste vara en fast del, en direkt förlängning, av ens kropp. Man måste sova, äta och diskutera vädret – utöver att cykla – som "man-bike" för att vara en sådan hybrid. Och ett borttagande av cykeldelen skulle innebära något smärtsamt, och en saknad. Att man blev mindre sig själv.

Det finns en typ av avvikande hybrider också, som egentligen inte är hybrider utan bioider eller androider. Dvs att de inte egentligen sitter ihop med något främmande, utan att det som är människofrämmande med dem är deras ursprung. Denna bild har använts för att beskriva någon typ av rädsla. Det räcker enligt den här bilden alltså inte bara med att vara gjord av människomaterial för att vara människa. Man måste också ha blivit människa på samma sätt som människor traditionellt sett har blivit människor på. Dvs inte att man har tillverkats. Här har vi exempelvis Pinocchio, men kanske hellre Mary Shelleys Frankensteins monster, som framstod som ett vidunder i sig själv, hoplappad av likdelar. Men när han sedan började förstå sin situation, känna sig ensam, och kräva en flickvän som sällskap, blev det hela än mer skrämmande.

Kärnan i filmen *Blade runner*, den smutsigt vackra framtidsvisionen från 1980, består av en jakt på så kallade *replicants*, dvs tillverkade människor försedda med minnen och begränsad livslängd till några få år. Replikanterna utvecklar sedermera känslor och en vilja att leva vidare, utöver de begränsningar deras liv programmerats med. Filmen tar ett steg vidare från den bok av Philip K. Dick som var dess föregångare, *Do androids dream of electric sheep?* Det finns inget mekaniskt med hybriderna i *Blade runner*, det finns inget robotaktigt eller "elektriskt". De framstår som människor med annat ursprung än det för människor normala, med samma vilja till liv och relationer, och samma känslor, rädslor och funderingar.

Informationshybriden

I perspektivet vilket samhälle hybridmetaforen beskriver, som förs fram i den här artikeln, kan Matrixtrilogin ses som en övergång, som en brygga mellan industrisamhällets mekaniska intelligens och den nya informationshybriden. Dessa hamnar i en olösbar tvekamp, där informationshybriden knyter an till det nya, det uppkopplade, nätverkande samhället OCH det mekaniska, i stål stöpta, gnistrande gamla. Och, faktiskt, visar kampen på hur väggarna mellan det analoga och det virtuella blir mindre påtagliga. Eller rentav, den som kan se bortom denna dikotomi är också den som är räddningen, den som vittnar om framtiden.

Det är här vi kommer in på den nya hybriden, den nutida hybriden, och den är till skillnad från mycket av det tidigare, ingen myt. Den nya hybriden är *vi* ihop med den digitalt lagrade, uppdaterade oerhörda massan av information i digitala nätverk som Internet. The information hybrid, kunde man kalla oss, det vi är på god väg att bli, och i mycket redan är. Ett sätt att visa på födelsen av denna informationshybrid är att titta på statistik över hur Internet används i Sverige.

Andel av Internetanvändare som använt Internet för

	Totalt	18-29 år	fildelare	65+
Information om tidtabeller, bio, telefonnummer, adresser, TV-program	86 %	93 %	98 %	62 %
Information om en produkt	86 %	90 %	96 %	62 %
Information om resor	81 %	83 %	89 %	64 %
Söka upp och kontrollera fakta	79 %	88 %	93 %	57 %
Slå upp ords betydelse, stavning, översättning	56 %	65 %	77 %	30 %

Tabell: Informationen kommer från World Internet Institute, *Svenskarna och Internet 2007*, sidan 43.

Vi använder Internet på olika sätt, men den vanligaste användningen som vi alla har gemensamt är Internet som informationskälla. Det kan gälla produkter, tidtabeller eller

teveprogram. Och då har jag inte ens nämnt Wikipedia ännu. Ett beroende smyger sig på. Man kan känna en besvikelse när man får en faktafråga av någon utan att kunna slå upp svaret på grund av att man inte har någon uppkopplad dator i närheten. Fingrarna vill skriva ner ordet och trycka på 'Enter'. Huvudet vill koppla upp sig. Istället är man hopplöst utelämnad till sina egna (ouppkopplade) kognitiva resurser. Resurser som är, när det gäller den här typen av information, ohjälpligt begränsade. Lägg sedan till de sociala aspekterna knutna till digitala nätverk, och beroendefaktorn ökar. När många av ens vänner och interaktionen med dessa sker i olika forum eller "användragenererade" (som det kan heta) tjänster i stil med FaceBook eller säkert något nyare (gräshoppssvärmen drar snabbt vidare) kan man känna sig avskärmad som social varelse om man inte fått kolla om man fått meddelanden eller fått skicka några nyligen. Man känner sig ställd utanför. Följden av detta blir till slut inte så mycket en känsla av uppkoppladhet när vi sitter vid datorn, med telefonen eller vilket konvergerande medium vi än använder, som det medför en känsla av uppkoppladhet när vi inte har tillgång till informationen.

Normaltillståndet blir med andra ord ett tillstånd av access. Och, i förlängningen, en saknad infinner sig när vi inte har access. Beroendet trappas upp till att till slut bli det en del av människan. Hybriden blir bestående, irreversibel och oåterkallelig. Att slita de två delarna från varandra kan inte göras utan smärta och att en känsla av ensamhet och saknad infinner sig hos den kvarvarande organiska delen (den traditionella människokroppen – som dock fortfarande kan känna dessa känslor).

Att plötsligt rycka upp en människa som vuxit upp i en sådan ständigt uppkopplad miljö, oåterkalleligt knuten socialt, kognitivt och kunskapsmässigt, och placera i en liten by utan datorer (eller motsvarande) uppkopplade till Internet (eller motsvarande digitalt nätverk) skulle kräva så mycket av denna individ att följderna antingen skulle bli en smärtsam avvänjning med efterföljande pånyttfödelse eller kort och gott en ren och skär undergång. Den halva hybriden måste bli hel igen i en läkeprocess som kan bli

övermäktig. Ett uppkopplat liv är ett halvt liv och om minnen från ett helt liv inte går att förvalta och hantera kommer det halva livet inte vara tillräckligt.

Nu är vi tillbaka vid den mörka delen av framtidsvisionerna som cyberpunkarna brukar använda. Dock utan metall, utan industri, utan Stor Katastrof. Det kan tyckas futtigt för oss som inte ännu blivit fullskaliga hybrider, för vår hybriditet ligger ännu bara i sin linda. Vi känner oss ännu hyggligt kompletta utan uppkoppling (men kanske inte riktigt helt...inte helt utan stunder av en känsla av drogavvärjning). Vi, i våra taffligt mjuka organiska kroppar, kan fortfarande känna oss som en del i en social gemenskap utan uppkoppling, fortfarande uppskatta att leta i minnet efter svar när vi ser på frågesportprogram, och till och med vissa dagar av uppkoppladhet känna *frihet* i att inte vara just uppkopplade och sammanlänkade.

Ge det en generation. Då är uppkoppladheten inte en futtilitet längre (slå upp ordet på nätet om det känns ovant, jag kunde lika gärna ha skrivit "något futtigt").

Detta är den nya tidens hybrid. Sammanjämkningen mellan människan och det väsensskilda andra, i detta fall informationen. Med hybrid menas en sammanslagning som inte är vad det är om någon del tas bort, samtidigt som man håller fast vid att delarna har olika ursprung. Informationen, och tillgången till den, ingår som en så naturlig del i vardagen att människan känner tomhet när hon inte har tillgång.

Och det är där vi befinner oss: informationstekniska hjälpmedel lägger om kursen för själva sättet att kommunicera, och därigenom för själva sättet för människan att *vara*. Och det är den dynamiska kombinationen av det sociala och det tekniska som ger djupet i förändringen.

Vi står inför en informationshantering av en karaktär som människan aldrig tidigare stått inför. Teknologin är en integrerad del i samhällets alla nivåer, såväl som i individens vardagssysslor. Människan har lagt sig till med en livsstil där informationsteknologin utgör en naturlig del i hennes handlande och, inte minst, tänkande. Det föreligger alltså ett slags mental förändring som är knuten till kunskap och vår uppfattning om vad vår omvärld utgörs av. Och denna mentala förändring är permanent i meningen att ingen som vuxit upp med informationstillgängligheten, gjort den till en naturlig del av sig själv, kommer att kunna avskiljas från den utan att det är smärtsamt, utan att känna saknad och tomhet, utan en känsla av att ha blivit mindre sig själv. Tekniken har blivit transparent, och därmed inte längre så mycket "teknik" som en naturlig del av tillvaron. Vi är uppkopplade, sammankopplade, utan att vara medvetna om det. Vi är den nya tidens hybrider.

Men är tecknandet av denna hybrid ett uttryck för en farhåga, för en tidstypisk rädsla, som många av de andra bilderna av människohybrider? Det är något du måste fråga dig själv. Vad känner du? Rädsla? Tillförsikt? Det är hursomhelst av stor betydelse att teckna händelserna. Inte för att visa hur det kommer att sluta. Snarare för att visa en början.